

Nationaal Vrijheidsonderzoek 2025

Het Nationaal Vrijheidsonderzoek is het jaarlijkse onderzoek naar het draagvlak voor de Nationale Herdenking en Bevrijdingsdag onder de Nederlandse bevolking. De uitkomsten van 2025 laten zien dat het draagvlak voor 4 en 5 mei hoog blijft, maar dat de redenen om hierbij stil te staan meer te maken hebben met hedendaagse conflicten en oorlogen dan voorheen. De angst voor een oorlog waarbij Nederland betrokken raakt is dan ook flink toegenomen, en de beleving van allerlei soorten vrijheden is afgenomen.

Wat is het Nationaal Vrijheidsonderzoek (NVO)?

Het NVO wordt sinds 2001 in opdracht van het Nationaal Comité 4 en 5 mei afgenomen en heeft als doel inzicht te bieden in trends van herdenken en vieren in Nederland. Vanaf 2020 wordt voor de meting gebruik gemaakt van het LISS-panel van Centerdata. Voor dit onderzoek is een steekproef genomen van ruim 1.200 mensen die een representatieve afspiegeling vormen van de Nederlandse bevolking. De vragenlijst is afgenomen in de maand februari 2025. De vragen en daarmee de uitkomsten van het onderzoek gaan dus over de Nationale Herdenking en Bevrijdingsdag op 4 en 5 mei 2024.

Draagvlak

Het grootste deel van de ondervraagden vindt de Nationale Herdenking op 4 mei belangrijk of heel belangrijk (80%). Er is een kleine afname in het aandeel dat de jaarlijkse herdenking heel belangrijk vindt ten opzichte van voorgaande jaren. Daarbij speelt het gebied waar mensen wonen geen rol. Het aandeel mensen dat Bevrijdingsdag heel belangrijk vindt blijft hoog, maar ook dat neemt licht af: van 75% in 2024 naar 73% in 2025. Wel is er een toename in mensen die aangeven dat Bevrijdingsdag hen (heel) erg aanspreekt (van 69% naar 72%).

Meer weten?

Ga naar 4en5mei.nl/onderzoek

Stilstaan bij 4 en 5 mei

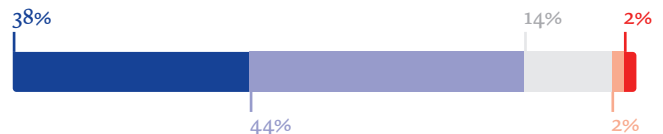
De redenen waarom men stilstaat bij de Nationale Herdenking zijn wat veranderd ten opzichte van vorig jaar: meer algemene redenen zijn afgenomen en redenen die te maken hebben met hedendaagse oorlogen en angst voor oorlog zijn toegenomen. Ook voor 5 mei is de angst dat weer zo iets zou kunnen gebeuren als de Tweede Wereldoorlog een belangrijker motief geworden om bij Bevrijdingsdag stil te staan: dit aandeel is gegroeid van 61% (2024) naar 66% (2025).

Activiteiten op 5 mei

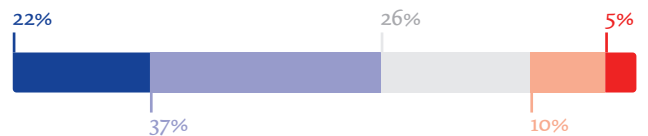
Meer mensen dan vorig jaar hebben activiteiten ondernomen op 5 mei: zo is de deelname aan een Bevrijdingsfestival gestegen van 9% naar 13%. Het feit dat 5 mei vorig jaar in het weekend viel speelt daarbij wellicht een rol. Deelname aan activiteiten op Bevrijdingsdag lijkt samen te hangen met de plek waar men woont: het bezoeken van lokale activiteiten in het kader van Bevrijdingsdag (11%), iets delen of liken op social media over Bevrijdingsdag (7%), en het bezoeken van een Bevrijdingsfestival (7%) wordt allemaal minder vaak gedaan door mensen uit niet-stedelijk gebied.

Hoe belangrijk vindt u het om de volgende zaken te behouden als het gaat om 5 mei?

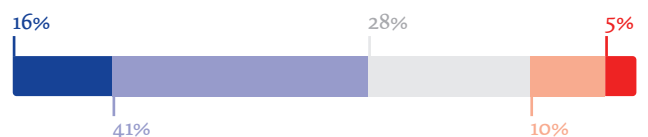
Het leren over vrijheid, democratie en mensenrechten

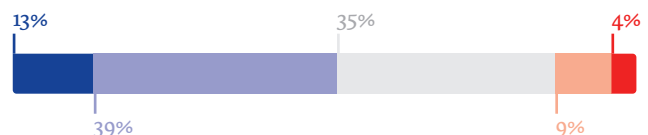
De Bevrijdingsfestivals zijn gratis te bezoeken

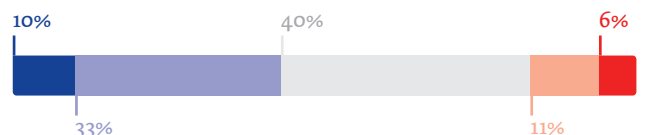
Het ontsteken van het Bevrijdingsvuur

Ontmoetingsprogramma's met o.a. veteranen en statushouders

Het inzetten van Ambassadeurs van de Vrijheid

■ Heel belangrijk ■ Belangrijk ■ Niet belangrijk, niet onbelangrijk
■ Niet zo belangrijk ■ Helemaal niet belangrijk

Van alle aspecten van Bevrijdingsdag, vindt men het vooral belangrijk dat de educatieve waarde behouden blijft. Maar liefst 82% vindt het (heel) belangrijk dat mensen op 5 mei leren over vrijheid, democratie en mensenrechten.

Ik ben bang dat in de komende vijf jaar een oorlog uitbreekt waarbij...

2021-2023: % (heel) bang; 2025: % (helemaal) eens

Nederland betrokken raakt

mensen betrokken raken met wie ik me verbonden voel

■ 2025 ■ 2023 ■ 2021

In 2023 was al een forse stijging zichtbaar van mensen die bang zijn dat Nederland, of de groep mensen met wie men zich verbonden voelt, betrokken raakt bij een oorlog. In 2025 ervaart maar liefst de helft van de mensen een zekere mate van angst voor oorlog. Uit een klein aantal diepte-interviews die dit jaar is afgenomen, blijkt dat de mate waarin mensen zich zorgen maken wel sterk kan verschillen. Hoewel

mensen meer zorgen ervaren, hebben die bij vrijwel niemand invloed op het eigen dagelijks leven. De verhalen van oorlogsslachtoffers van toen en van vandaag de dag maken wel diepe indruk. Sommige geïnterviewden geven aan dat de actuele geopolitieke onrust de herdenking nu extra betekenisvol maakt. Ook het gevoel van verbondenheid tijdens 4 mei wordt benoemd als waardevol.

Hedendaagse oorlogen

Ongeveer 31% van de mensen voelt zich verbonden met de oorlog in Oekraïne. Een bijna even groot deel voelt zich niet verbonden met deze oorlog (29%). Iets minder dan de helft van de mensen (46%) vindt dat Nederland wapens moet blijven leveren aan Oekraïne. Deze mening hangt sterk samen met de mate van verbondenheid: 79% van de groep die zich verbonden voelt met deze oorlog is voor, tegenover 23% van de mensen die zich niet verbonden voelen.

In vergelijking met Oekraïne voelen minder mensen (19%) zich verbonden met de oorlog in het Midden-Oosten. Toch vindt een meerderheid (60%) dat Nederland moet pleiten voor een staakt-het-vuren in Gaza.

Afnemende vrijheid

De ervaring van allerlei soorten vrijheden is gedaald ten opzichte van voorgaande jaren. De grootste dalingen zijn te zien bij de vraag in hoeverre mensen democratie, stemrecht en gelijke rechten ervaren in hun leven. Ook ervaart men meer discriminatie, minder vrijheid van meningsuiting en minder vrijheid van religie. Er zijn daarin per vorm van vrijheid verschillen te vinden gebaseerd op leeftijd en herkomst. Zo ervaren mensen met een andere westerse achtergrond (72%), een niet-westerse achtergrond (55%),

een Turkse of Marokkaanse achtergrond (55%) of een Antilliaanse of Surinaamse achtergrond (62%) minder vaak dat ze zichzelf kunnen zijn dan mensen zonder migratieachtergrond (77%).

Alleen voor de afwezigheid van oorlog en aanslagen (dat slechts 19% voldoende ervaart) zijn er geen verschillen te vinden. Dat betekent dat dit thema gemiddeld gezien een belangrijke rol speelt in het leven van de ondervraagden, ongeacht leeftijd of herkomst.

In hoeverre ervaart u de volgende zaken in uw leven?

Mogen gaan en staan waar je wilt

Financieel onafhankelijk zijn

Vrijheid van religie

Vrijheid van meningsuiting

Jezelf mogen zijn

Tolerantie in uw omgeving

Gelukkig en tevreden zijn

De afwezigheid van oorlog en aanslagen

Democratie, stemrecht en het hebben van gelijke rechten

De afwezigheid van discriminatie

Mogen doen wat je wilt

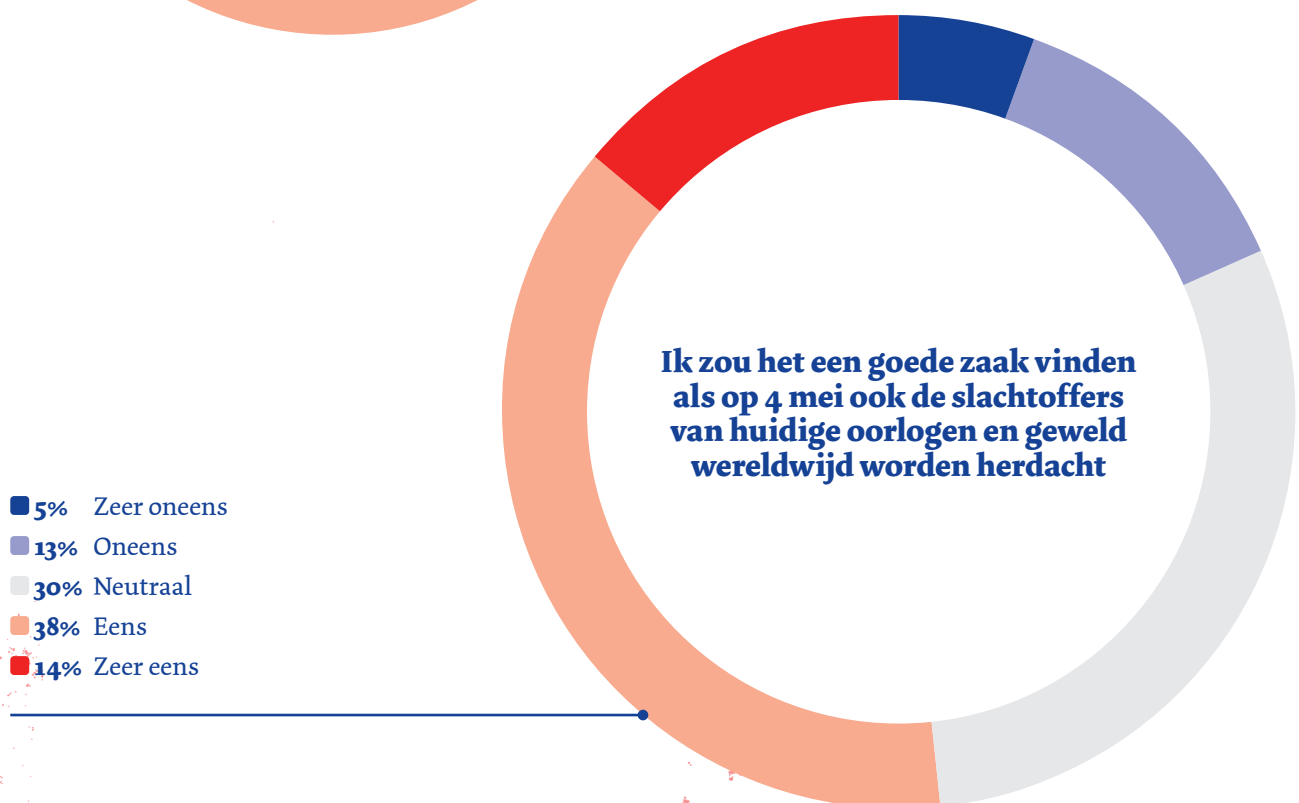
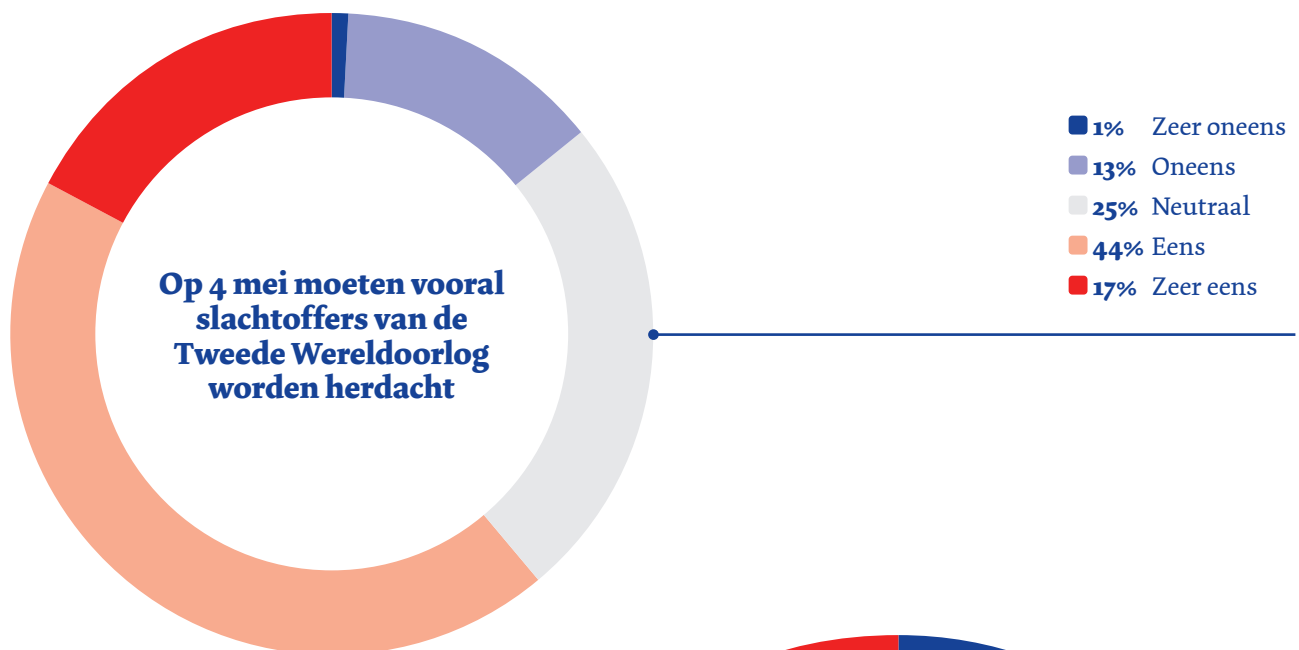

% voldoende ervaren (score 5)

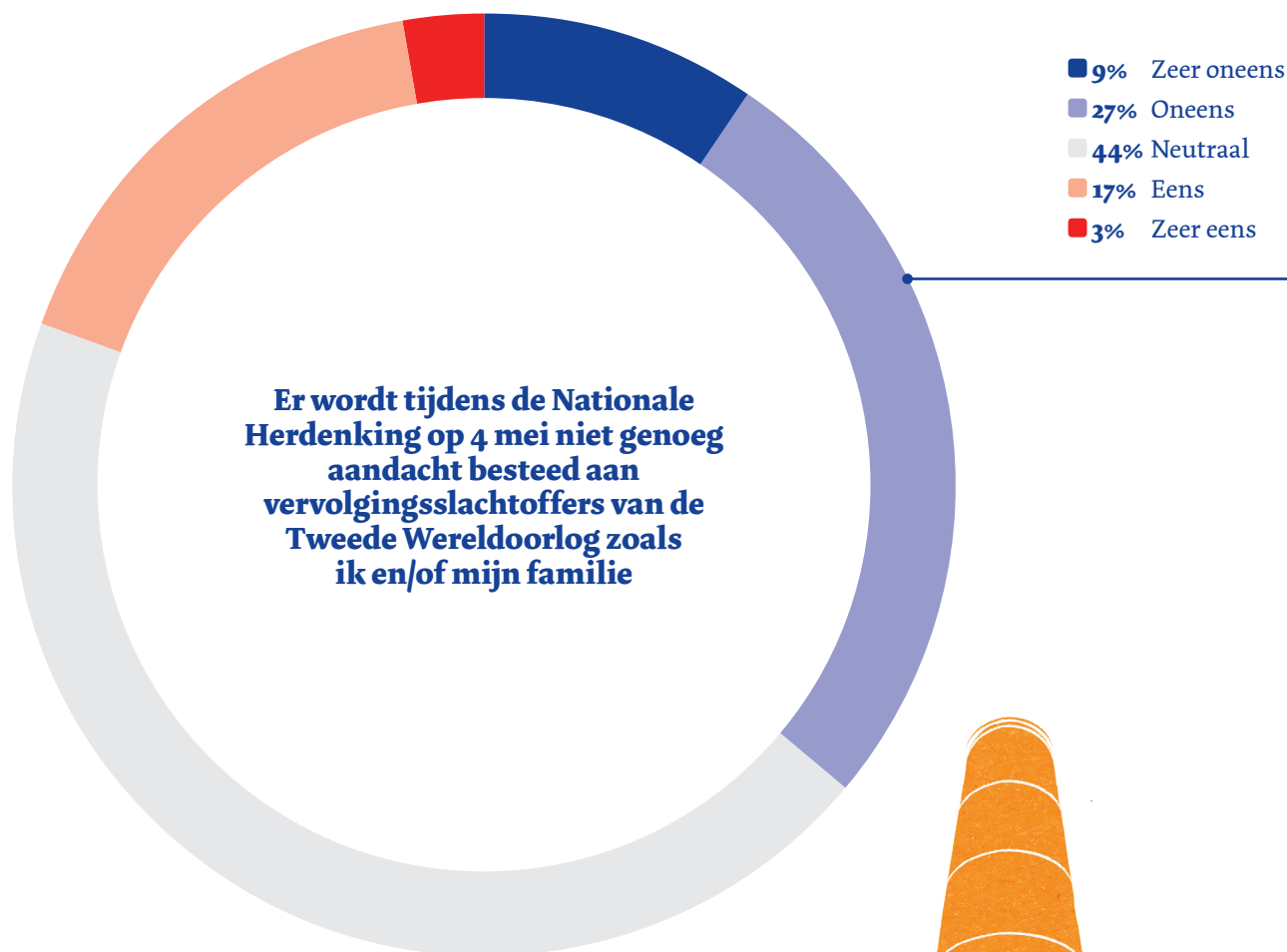

Vervolgingsverleden

In het onderzoek van dit jaar werd een specifieke groep mensen ondervraagd (n=149) die aangaven dat ze zelf, of dat hun familie, te maken heeft gehad met vervolging door de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog: bijvoorbeeld vanwege een Joodse afkomst (40%), vanwege een politieke overtuiging (11%) en/of omdat ze deelnamen aan het verzet (32%). Deze groep is een aantal extra vragen gesteld over de beleving van de Nationale Herdenking op 4 mei.

Een ruime meerderheid van deze groep vindt het goed als de aandacht op 4 mei voornamelijk uitgaat naar de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog (61%). Ruim de helft van de groep staat er ook voor open als slachtoffers van alle oorlogen worden herdacht, en een grote groep (30%) staat hier neutraal tegenover. 1 op de 5 mensen wier familie is vervolgd tijdens de Tweede Wereldoorlog vindt dat er op 4 mei niet genoeg aandacht is voor deze vervolgingslachtoffers.

Een derde van de vervolgingslachtoffers (of familie van) geeft aan dat het huidige conflict in het Midden-Oosten op een bepaalde manier invloed heeft op de manier waarop ze herdenken (33%). Een paar van de redenen staat hieronder uitgelicht:

- ‘Ik ben me er erg van bewust dat er een dubbel gevoel is: ik herdenk de gevolgen van machtsvertoon terwijl dit rondom weer bezig is.’
- ‘Nooit meer’ klinkt hol in deze tijd van constante herhaling.’

